

Türkiye’de Eğitim-Öğretim Alanında Etik Konulu Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Faruk Levent¹
Marmara Üniversitesi

F. Şehkar F. Kınık²
İstanbul Teknik Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de eğitim-öğretim alanında etik konulu yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden 27.02.2017 tarihinde yapılan tarama sonucunda, eğitim-öğretim alanında etik ile ilgili erişime açık 108’i yüksek lisans ve 13’ü doktora olmak üzere toplam 121 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin; öğrenim düzeylerine ve yıllara, tezlerin yürütüldüğü üniversitelere, araştırma desenlerine, araştırma yapılan kademelere ve etik açıdan sorgulanan unsurlara göre kapsamları incelenmiştir. Yıllara nazaran sayısal dağılıma bakıldığında konuya dair ilk lisansüstü tezin 1998’de yapıldığı, en fazla tez çalışılan yılın ise 19 teze 2014 olduğu tespit edilmiştir. Konuya ilişkin eğitim-öğretim alanındaki lisansüstü tezlerin daha çok 2007-2015 aralığında ve çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde çalışıldığı belirlenmiştir. İncelenen tezlerin ekserisinin nicel araştırma deseni kullanılarak hazırlandığı ve daha çok ilköğretim/ilkokul kademesini baz aldığı görülmüştür. Ayrıca tezlerde etik açıdan en çok sorgulanan unsurların okul yöneticileri ile öğretmenler olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Eğitim-öğretim • Etik • Lisansüstü tez • Tez inceleme

1 Yetkilendirilmiş yazar: Faruk Levent (Yrd. Doç. Dr.), Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kadıköy 34722 İstanbul. Eposta: faruk.levent@marmara.edu.tr

2 İstanbul Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, 34210 Esenler İstanbul. Eposta: kinik@itu.edu.tr

Atf: Levent, F. & Kınık, F. Ş. F. (2017). Türkiye’de eğitim-öğretim alanında etik konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İş Ahlakı Dergisi*, 10, 99–114. <http://dx.doi.org/10.12711/tjbe.2017.10.1.0007>

Eğitim, en genel tanımıyla, bireylerin davranışlarında kasıtlı ve istendik değişiklik meydana getirme sürecidir. Bu tanıma göre eğitimde toplumun beklentilerine uygun ve istendik yönde bir biçimlendirme söz konusudur (Bakıoğlu & Levent, 2014). Bu biçimlendirme sürecinde etik ise “Ne yapmalıyım?” ve “Nasıl yapmalıyım?” sorularına cevap aradığından etik ve eğitim arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır (Aydın, 2013, s. 43). Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (2017) etik, “*felsefenin; ödev, yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramları analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötüyle ilgili ahlaki yargıları ele alan, ahlaki eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan dalı*” diye tanımlanmaktadır. Oxford Sözlüğü’ne (2017) göre ise etik, bir bireyin davranışlarını ya da bir eylemi yönlendiren ahlak ilkeleridir.

Etik; nelerin yapılmasının uygun, hangi davranışların iyi ya da kötü olduğunu ve nelerin hayatı anlamlandırdığını ifade eden bir kavramdır (Rosenthal & Yudin, 1997, s. 145). Bu anlamda etik; iyilik, dürüstlük, adalet, erdem, suç gibi mefhumları düzenleyerek eylem ve uygulamalar arasındaki ilişkilerin görülebileceği nesnel çerçeveyi oluşturmaktadır (Haynes, 1998, s. 6). Neyin iyi ve neyin kötü olduğu tartışmaları, hem akademik düzeyde hem de yaygın halk söylemlerinde kimin değerlerinin doğru ya da yanlış olduğu sorularına cevap aramaktadır. Çoğu insan için iyi olan, bazılarının ahlak anlayışında yer almayabilir (Campbell, 2003, s. 13). Felsefi açıdan “etik görecelilik” olarak değerlendirilen bu durumun tam aksine zamanla tek, kuşatıcı ve bağlayıcı bir “evrensel etik” paradigmasına yönelik çeşitli anlayışlar da ortaya çıkmıştır (Özlem, 2015, s. 23).

Sosyal ve kültürel bir varlık olan insanın bireysel ve toplumsal ilişkilerinde davranışlarını yönlendiren etik (Kolçak, 2013), insanların isteklerinden bazılarını yalnızca kişisel değil, evrensel bir önem vermesini de zorunlu kılmaktadır (Russell, 1993, s. 159). Bu nedenle bilim insanları, bilgiye ulaşma ve araştırma sürecinde etik sorumlulukların bilincinde hareket etmek durumundadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2012, s. 27).

Etik konusu sadece bilimsel çalışmalarda karşımıza çıkan bir olgu değil, pek çok meslek dalının sahip olduğu ve uyması gereken belirli standartları içermektedir (Güler, Halıcıoğlu & Taşgın, 2013, s. 369). Mühendislikten tıba, hukuktan öğretmenliğe hemen hemen her mesleğin kendine göre etik ilkeleri mevcuttur (Aydın, 2012, s. 97). Bu kuralların çeşitli bilim dallarında ne düzeyde uygulandığını ya da uygulanmadığını belirlemek ise etik araştırmalarının inceleme alanına girmektedir.

Eğitim-öğretimde etik konular, kapsamı itibarıyla çok yönlü ve değer sistemlerinin gözden geçirilmesini gerektiren bir nitelik taşımaktadır. Bir yandan eğitimcilerin öğrencilerle ilişkilerini, diğer yandan öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenleyen çok fazla etik değer ve ilke bulunmaktadır. Bununla birlikte okul ortamında ve eğitim-öğretim alanında pek çok etik dışı davranış ve ihlallerle karşılaşmaktadır (Aydın, 2016, s. 101).

Eğitim bilimlerinde etiğe dair değerlerin incelenmesi, XXI. yüzyıl başlarında eğitim ve eğitim yönetimi alanlarında öncelikli çalışma konularının başında gelmeye başlamıştır (Gümüşeli, 2006). Bu bağlamda, Türkiye’de eğitim-öğretim alanında yapılan etik konulu çalışmaların incelenmesi ve eğilimlerinin tespit edilmesinin ihtiyaç hâline geldiği söylenebilir. Söz konusu araştırmaların eğilimlerinin ve yönelimlerinin belirlenmesinin ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacağı, eğitim bilimleri literatürüne ve eğitim-öğretim alanında etik konusuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye’de eğitim-öğretim alanındaki etik konulu lisansüstü tezlerin incelenmesini amaçlayan bu çalışma ile aşağıda yer alan araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Eğitim-öğretim alanında etik konusunda çalışılan tezlerin öğrenim düzeylerine ve yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Eğitim-öğretim alanında etik konusunda çalışılan tezlerin yürütüldüğü üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
- Eğitim-öğretim alanında etik konusunda çalışılan tezlerin araştırma desenlerine göre dağılımı nasıldır?
- Eğitim-öğretim alanında etik konusunda çalışılan tezlerin araştırma yapılan kademelere göre dağılımı nasıldır?
- Eğitim-öğretim alanında etik konusunda çalışılan tezlerde sorgulanan unsurlara göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma deseni benimsenerek hazırlanan bu araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 45). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgularla ilgili yazılı materyallerin analizini içermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 217).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada, veri toplama yöntemi olarak kullanılan doküman incelemesi için öncelikle Yükseköğretim Kurulu (2017a) Tez Merkezi veri tabanında başlığında “etik” kelimesi geçen tezlerin taranması ile veri toplanması sürecine başlanmıştır. Araştırmada kullanılan veriler, 27.02.2017 tarihinde yapılan tarama sonucu

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden elde edilmiştir. Bahsedilen tarama sonucunda, eğitim-öğretim alanında ise etik ile ilgili erişime açık durumdaki 108’i yüksek lisans ve 13’ü doktora olmak üzere toplam 121 tez çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu lisansüstü tezler, araştırma sorularına uygun şekilde nitel bir bakış açısıyla doküman analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir (Cohen, Manion & Morrison, 2000, s. 102). Araştırma bulgularının belirlenen temalara göre dağılımında ise frekans kullanılmıştır. Son aşamada ise araştırmanın ulaştığı bulgular yorumlanmıştır.

Bulgular

Tezlerin Öğrenim Düzeylerine ve Yıllara Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Araştırma sorularından ilki olan “Eğitim-öğretim alanında etik konusunda çalışılan tezlerin öğrenim düzeylerine ve yıllara göre dağılımı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Eğitim-Öğretim Alanında Etik Konulu Tezlerin Öğrenim Düzeylerine ve Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
1998	1	-	1
1999	1	-	1
2000	-	-	-
2001	-	-	-
2002	3	-	3
2003	3	1	4
2004	2	1	3
2005	3	-	3
2006	5	1	6
2007	9	2	11
2008	7	-	7
2009	10	1	11
2010	8	-	8
2011	5	2	7
2012	6	-	6
2013	5	-	5
2014	18	1	19
2015	14	3	17
2016	8	1	9
Toplam	108	13	121

Tablo 1’de görüldüğü üzere eğitim-öğretim alanında etik konusunda 108’i yüksek lisans, 13’ü doktora olmak üzere toplam 121 tez yapılmıştır. Bununla birlikte tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında; bu alandaki ilk çalışmanın 1998’de hazırlandığı, en çok lisansüstü tez çalışmasının ise 19 araştırma ile 2014’e ait olduğu görülmektedir. Doktora tezleri açısından 2015 yılı, 3 tez ile en çok doktora çalışmasının tamamlandığı yıldır. İlaveten 2000 ve 2001 yıllarında eğitim-öğretim alanında etik konulu lisansüstü hiçbir çalışmanın yapılmayışı da dikkat çekmektedir.

Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilen veriler ışığında, Türkiye’de 99 üniversitede 60 farklı alanda etik konulu 698 lisansüstü tez çalışmasının yürütüldüğü görülmektedir. Eğitim-öğretim alanında ise etiğe ilişkin 108’i yüksek lisans ve 13’ü doktora olmak üzere toplam 121 tez yapılmıştır. Bu araştırmaların tez düzeyi açısından üniversitelere göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Eğitim-Öğretim Alanında Etik Araştırmalarının Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	1	2
Adnan Menderes Üniversitesi	1	1	2
Afyon Kocatepe Üniversitesi	2	-	2
Ahi Evran Üniversitesi	1	-	1
Akdeniz Üniversitesi	3	-	3
Anadolu Üniversitesi	1	1	2
Ankara Üniversitesi	1	3	4
Atatürk Üniversitesi	1	-	1
Avrasya Üniversitesi	1	-	1
Beykent Üniversitesi	2	-	2
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	-	1
Çukurova Üniversitesi	1	-	1
Dicle Üniversitesi	3	-	3
Dokuz Eylül Üniversitesi	5	-	5
Düzce Üniversitesi	1	-	1
Ege Üniversitesi	1	-	1
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1	-	1
Fırat Üniversitesi	1	1	2
Gazi Üniversitesi	7	1	8
Gaziantep Üniversitesi	1	-	1
Girne Amerikan Üniversitesi	1	-	1
Hacettepe Üniversitesi	3	1	4
Harran Üniversitesi	1	-	1
İnönü Üniversitesi	3	1	4
İstanbul Üniversitesi	1	-	1
Maltepe Üniversitesi	3	-	3
Marmara Üniversitesi	6	1	7
Mevlana Üniversitesi	6	-	6
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	-	2
Niğde Üniversitesi	1	-	1
Okan Üniversitesi	3	-	3
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1	1	2
Pamukkale Üniversitesi	1	-	1
Sakarya Üniversitesi	3	-	3
Selçuk Üniversitesi	4	1	5
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	-	1
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	1	-	1
Uşak Üniversitesi	2	-	2
Yeditepe Üniversitesi	10	-	10
Yıldız Teknik Üniversitesi	5	-	5
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	3	-	3
Zirve Üniversitesi	11	-	11
Toplam	108	13	121

Tablo 2’de görüldüğü üzere eğitim-öğretim alanında etik konulu en çok yüksek lisans tez çalışması 11 araştırma ile Zirve Üniversitesi ve 10 araştırma ile Yeditepe Üniversitesinde yapılmıştır. Bu alanda etik konulu en çok doktora tez çalışması ise 3 araştırma ile Ankara Üniversitesi bünyesinde tamamlanmıştır.

Eğitim-öğretim Alanındaki Etik Konulu Tezlerin Araştırma Desenlerine İlişkin Bulgular

Araştırma sorularından üçüncüsü oluşturan “Eğitim-öğretim alanında etik konusunda çalışılan tezlerin araştırma desenlerine göre dağılımı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Eğitim-Öğretim Alanındaki Etik Konulu Tezlerin Araştırma Desenlerinin Dağılımı

Araştırma Deseni	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Nicel	91	10	101
Nitel	8	3	11
Karma (Nicel ve Nitel)	9	-	9
Toplam	108	13	121

Tablo 3’te görüldüğü üzere eğitim-öğretim alanında yapılan etik konulu tezlerin 108’i nicel, 8’i nitel ve 9 tanesi karma araştırma deseni ile tasarlanmıştır. Çalışılan yüksek lisans tezlerinin 91’inde nicel ve 10’unda nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Doktora tezlerinin ise 10’unun nicel ve 3’ünün de nitel araştırma deseniyle hazırlandığı görülmüştür. Karma araştırma desenine sahip, yani hem nicel hem de nitel analizlerin birlikte kullanıldığı 9 adet yüksek lisans tezi bulunurken doktora düzeyinde karma araştırma deseni ile yapılmış bir tezin bulunmaması dikkat çekmektedir.

Eğitim-öğretim Alanındaki Etik Konulu Tezlerde Araştırma Yapılan Kademelere İlişkin Bulgular

Eğitim-öğretim alanındaki etik konulu tezlerde araştırma yapılan kademeler; okul öncesi, ilköğretim/ilkokul, okul öncesi-ilköğretim/ilkokul, ortaöğretim/ortaokul, ilköğretim/ilkokul-ortaöğretim/ortaokul, yükseköğretim ve diğer olmak üzere yedi başlıkta toplanmıştır (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4

Eğitim-Öğretim Alanındaki Etik Konulu Tezlerde Araştırma Yapılan Kademelerin Dağılımı

Araştırma Yapılan Kademeler	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Okul Öncesi	3	1	4
İlköğretim/İlkokul	43	3	46
Okul Öncesi-İlköğretim/İlkokul	1	-	1
Ortaöğretim/Ortaokul	19	3	22
İlköğretim/İlkokul-Ortaöğretim/Ortaokul-Lise	27	3	30
Yükseköğretim	11	2	13
Diğer	4	1	5
Toplam	108	13	121

Tablo 4’te görüldüğü gibi eğitim-öğretim alanında okul öncesinde etik konulu 3 yüksek lisans ve sadece 1 tane doktora tezi bulunmaktadır. İlköğretim/ilkokul kademesinde hazırlanan 43 yüksek lisans tezine karşın 3 doktora tezi tamamlanmıştır. Hem okul öncesi hem de ilköğretim/ilkokul kademelerinde ise 1 yüksek lisans tezi yapılmıştır. Ortaöğretim/ortaokul kademesini inceleyen 19 yüksek lisans ile 3 doktora tezi çalışılmıştır. İlköğretim/ilkokul, ortaöğretim/ortaokul ve lise olmak üzere okul öncesi hariç tüm kademeleri kapsayan 27 yüksek lisans ve 3 doktora tezi mevcuttur. Yükseköğretim kademesine ilişkin etik konulu 11 yüksek lisans ve 2 doktora tezi hazırlanmıştır. Ayrıca 4 yüksek lisans ve 1 doktora tezi herhangi bir kademeye yönelik yapılmadığı için diğer kategorisi altında ele alınmıştır.

Eğitim-öğretim Alanındaki Tezlerin Etik Açından Sorgulanan Unsura İlişkin Bulgular

Eğitim-öğretim alanındaki etik konulu tezlerde etik açıdan sorgulanan unsurların nicel dağılımı Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5

Eğitim-Öğretim Alanındaki Etik Konulu Tezlerde Etik Açından Sorgulanan Unsurların Dağılımı

Etik Açısından Sorgulanan Unsurlar	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Okul yöneticileri	49	5	54
Öğretmenler	16	4	20
Öğrenciler	4	-	4
Okul yöneticileri ve öğretmenler	8	-	8
Öğretmenler ve öğrenciler	1	-	1
Aday öğretmenler	8	-	8
Öğretim elemanları	3	2	5
MEB personeli	3	-	3
Müfettiş	7	-	7
Eğitim programları	5	1	6
Okul iklimi	1	-	1
Okul personeli (Memur, sekreter vb.)	1	-	1
Okul yöneticileri/Öğretmen/Müfettiş	1	-	1
Diğer	1	1	2
Toplam	108	13	121

Tablo 5’te görüldüğü üzere; okul yöneticileri 49 yüksek lisans ve 5 doktora tezinde; öğretmenler ise 16 yüksek lisans ve 4 doktora tezinde etik bakımdan incelenmiştir. Eğitim-öğretim alanında etik açıdan öğrencilerin sorgulandığı 4 yüksek lisans tezine karşın hiçbir doktora tez çalışmasının bulunmayışı dikkat çekicidir. Hem okul yöneticilerini hem de öğretmenleri etik açıdan sorgulayan 8 yüksek lisans tezi; hem öğretmenleri hem de öğrencileri etik açıdan sorgulayan 1 yüksek lisans tezi yapılmıştır. Eğitim-öğretim alanında etik açıdan sorgulanan diğer unsurlara göre dağılım ise; aday öğretmenler için 8 yüksek lisans tezi, öğretim elemanları için 3 yüksek lisans ve 2 doktora tezi, MEB personeli için 3 yüksek lisans tezi, müfettişler

için 7 yüksek lisans tezi, eğitim programları için 5 yüksek lisans ve 1 doktora tezi olarak tespit edilmiştir. Ayrıca bir yüksek lisans ve bir doktora tezi herhangi bir unsura yönelik yapılmadığı için diğer kategorisi altında ele alınmıştır.

Sonuç

Etik; toplumu bir arada tutmak, insanın acı çekmesini engellemek, adalet ve düzendeki çatışmaları çözmek ve övgüyü, kusuru, ödülü, cezayı ve suçu saptamak için gereklidir (Pojman, 2002, s. 3). Etiğin temel amacı ve ilkesi; insanın iyi temellendirilmiş ahlaki kararları kendi başına vermek durumunda olduğunu ve bu kararları verirken başka hiçbir kimseye veya otoriteye teslim olmaması gerektiğini göstermektedir. Etik, topluluk içerisinde yaşayan, bilinçli ve sorumluluklarını bilen tüm bireyleri ilgilendirmektedir (Pieper, 2012).

Bu çalışmada, Türkiye’de eğitim-öğretim alanında etik konusu üzerine hazırlanan lisansüstü tezler incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, etik konulu lisansüstü tezlerin; yıllara ve öğrenim düzeylerine, tezlerin yürütüldüğü üniversitelere, araştırma desenlerine, araştırma yapılan kademelere, konu alanına ve etik açıdan sorgulanan unsurlara göre kapsam incelemesi yapılmıştır.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden yapılan tarama sonucunda, 99 farklı üniversitede ve 60 farklı alanda etik konulu 698 lisansüstü tez çalışması tespit edilmiştir. Eğitim-öğretim alanında ise etik ile ilgili 108’i yüksek lisans ve 13’ü doktora olmak kaydıyla toplam 121 teze ulaşılmış ve bunlar çalışmaya dâhil edilmiştir. Yapılan incelemede, eğitim-öğretim alanındaki etiğe ilişkin tezlerin 42 farklı üniversitede hazırlandığı görülmektedir. Oysa YÖK’ün (2017b) resmî internet sayfasındaki yükseköğretim istatistiklerine göre Türkiye’de 2015-2016 eğitim-öğretim yılı itibarıyla toplam 193 üniversitede 160 sosyal bilimler enstitüsü ve 38 eğitim bilimleri enstitüsü bulunmaktadır. Dolayısıyla etik konusu üzerine eğitim-öğretim alanında birçok üniversitede lisansüstü tez çalışmasının yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, eğitim-öğretim alanında etik konusunda farklı üniversitelerde de çalışmalar yürütülmesinin bu konudaki mevcut çalışmalara farklı perspektiflerden bakılmasını da sağlayabileceği söylenebilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında eğitim-öğretim alanındaki etik konulu tezlerin büyük çoğunluğunu (108 adet) yüksek lisans tezlerinin oluşturduğu görülmektedir. Bu konuda hazırlanan doktora tezleri ise daha az sayıya (13 adet) sahiptir. Bu farklılığın nedeni, Türkiye’deki üniversitelerde yüksek lisans ve doktora düzeyinde tamamlanan tezlerin sayısı dikkate alındığında, yüksek lisans çalışmalarının doktora çalışmalarından daha fazla olmasıyla açıklanabilir. Bu durum göz önüne alındığında eğitim-öğretim alanında etik konusunu daha kapsamlı olarak inceleyebilecek doktora tezlerinin yapılması gerektiği söylenebilir.

Türkiye’de etik alanında yürütülen çalışmaların, yapıldıkları üniversite ve bölümler açısından çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum, etiğin disiplinler arası özelliğini açıkça ortaya koymaktadır (Rasche, Gilbert & Schedel, 2013). Küreselleşmenin etkilerinin, etik sorunları da beraberinde getirmesi kaçınılmazdır (Crane & Matten, 2007; Poór ve ark., 2015). Nitekim etik sorgulamaların yapıldığı bilimsel araştırmaların sayısı uluslararası bağlamda sürekli artmaktadır. Türkiye’de de 1998 ile 2016 yılları arasında etik araştırmaların 2002 yılı itibarıyla artış gösterdiği tespit edilmektedir (Bkz. Tablo 1).

Yıllara göre sayısal dağılıma bakıldığında, etik ile ilgili ilk lisansüstü tezin 1998’de yapıldığı, en fazla tez hazırlanan yılın ise 19 teze 2014 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte en çok çalışma nicel araştırma deseniyle yapılmış olup nitel ve karma desendeki araştırmalar bir hayli az sayıda kalmıştır. Oysa etik görecelilik, insanlara başkalarının standartlarını empoze etmenin tek doğru yol olarak görülmemesi gerektiğini ifade etmektedir (Lane, DiStefano, Maznevski & Dietz, 2009). Etiğin kendine özgü standartlaşmaması durumu ise araştırma desenlerinin karma olmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü etik sorgulamalarda elde edilen bilgilerin göreceliliği yüksektir. Bu yüzden araştırmalarda gerçeğe ulaşmak için araştırma desenlerinin çeşitlendirilmesi önerilmektedir.

Etik konulu yapılmış çalışmalarda ulaşılan sonuçlar, eğitimde birtakım etik sorunlarını yaşadığını göstermektedir (Özmen & Güngör, 2008). Buna göre eğitim-öğretim alanında etik sorgulamalara yönelik araştırmalara daha çok gereksinim duyulduğu söylenebilir. Cohen’e (2006) göre eğitimin temel amacı sadece öğrenmeyi sağlamak değil, aynı zamanda sosyal, duygusal ve etik yeterlilikleri de kazandırmaktır. Dolayısıyla eğitim-öğretim alanında yapılan etik ile ilgili tezler; durum tespiti, eğitimin işlevselliğini artırma ya da çeşitli sorunlara çözüm önerme yönleriyle önem arz etmektedir.

Türkiye’de eğitim-öğretim alanındaki etik konulu tezlerde araştırmanın yapıldığı kademelerin dağılımına bakıldığında, en fazla çalışmanın ilköğretim/ilkokul kademesine ait olduğu görülmektedir. Buna karşın okul öncesi ve yükseköğretim kademelerinde çok az araştırma yapılması dikkat çekicidir. Özellikle okul öncesi dönem etik açıdan daha çok araştırma ile derinden incelenmelidir. Ayrıca aday öğretmenlere hizmet öncesinde etik değerlerin kazandırılmasıyla ilgili olarak yükseköğretim kademesinde daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında yükseköğretimde akademisyenlere yönelik etik sorgulamaların yapıldığı araştırmaların sayısının artması gerektiği de söylenebilir.

Eğitim-öğretim alanında hazırlanan araştırmalarda etik açıdan sorgulanan unsurlar; okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, aday öğretmenler, öğretim elemanları, MEB personeli, müfettişler, eğitim programları ve okul iklimidir. Bu araştırmada yapılan

incelemede, tezlerde en çok okul yöneticilerinin etik açıdan sorgulandığı belirlenmiştir. Kuşkusuz okul yöneticilerinin çoğu, doğru değerlere ve etik ilkelere sahip olduğunu düşünür. Ancak zamanla meydana gelen değişimlerle birlikte benimsedikleri değerler ve etik ilkeler aşınabilir ve doğru yoldan sapabilir (Çelik, 2003, s. 91). Meslek etiği ilkelerinin evrensel değerler üzerine kurulu olduğu dikkate alındığında branşı ne olursa olsun ve hangi düzeyde öğretim etkinliğinde bulunursa bulunsun, bir öğretmenin etik ilkeler doğrultusunda davranması beklenmektedir (Aydın, 2013, s. 58). Bu doğrultuda tezlerde etik açıdan en çok sorgulanan ikinci grup da öğretmenler olmuştur.

Lisansüstü tezlerde okul yöneticileri ve öğretmenler dışındaki unsurların etik açıdan nispeten daha az araştırıldığı tespit edilmiştir. Buna göre okul iklimi, çeşitli ders program içerikleri, okul yönetim tarzları, eğitim kurumlarında etik dışı iletişim şekilleri, üniversite öğrencileri, akademik programlar, yükseköğretimdeki etik dışı uygulamalar gibi çok çeşitli unsurlarla ilgili araştırmalar genişletilebilir. Etik üzerine bu konularda lisansüstü tezlerin sayısının çoğalmasının toplumda etik farkındalığı arttıracığı ve etik dışı davranışların önüne geçilmesine katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Extended Abstract

Investigating Dissertations and Theses on Ethics in the Field of Education in Turkey*

Faruk Levent¹F. Şehkar F. Kınık²

Abstract

The purpose of this study is to investigate dissertations and theses on ethics in the field of education in Turkey. In this descriptive study, the general scanning method was used, and dissertations and theses in the scope of this study were analyzed using the method of document analysis. In light of the data obtained from the Council of Higher Education's Thesis Center on February 27, 2017, there are 121 theses and dissertations in total in the field of education (108 master's theses and 13 doctoral dissertations). These were all examined through the scope of analysis according to type, year prepared, university conducted in, research design, stages, and the elements being questioned in the education system. The quantitative results indicate that the first graduate article on ethics was prepared in 1998, and the highest number of graduate papers on ethics belongs to the year 2014 with 19 studies. The graduate studies on ethics in the field of education were mostly conducted between 2007 and 2015, and the majority of these were master's theses. Most were also specified to use the descriptive survey design and quantitative model, and the most frequently questioned element in terms of ethics was school administrators in the dissertations and theses prepared in the field of education.

Keywords

Education • Ethics • Dissertation • Thesis • Thesis examination

* This is an extended abstract of the paper entitled "Türkiye'de eğitim-öğretim alanında etik konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi" published in *Turkish Journal of Business Ethics*.

Manuscript Received: April 22, 2017 / Revised: June 2, 2017 / Accepted: June 5, 2017 / OnlineFirst: July 15, 2017.

1 **Correspondence to:** Department of Educational Sciences, Atatürk Faculty of Education, Marmara University, Kadıköy, İstanbul 34722 Turkey. Email: faruk.levent@marmara.edu.tr

2 School of Foreign Languages, Istanbul Technical University, Macka İstanbul Turkey. Email: kinik@itu.edu.tr

To cite this article: Levent, F., & F. Kınık, F. Ş. (2017). Investigating dissertations and theses on ethics in the field of education in Turkey. *Turkish Journal of Business Ethics*, 10, 99–114. <http://dx.doi.org/10.12711/tjbe.2017.10.1.0007>

Ethics can be defined as a concept expressing appropriate behavioral patterns, behaviors regarded as good or bad, and the things that make life meaningful (Rosenthal & Yudin, 1997, p. 145). In this context, ethics draws an objective framework, organizing concepts such as goodness, honesty, justice, virtue, and guilt, as well as the relationships between actions and practices (Haynes, 1998, p. 6). In discussions on what is good and what is bad, answers to the questions of whose values are right or wrong have been researched both at the academic level and in public discourses. Things that are right for most people may not occur at all in others' sense of decency (Campbell, 2003, p. 13). Unlike this condition, which is philosophically defined as ethical relativity, tendencies occur toward the paradigm of a single, surrounding, and obligatory sense of universal ethics (Özlem, 2015, p. 23).

Ethics is necessary for holding society together, preventing human suffering, providing human development, and resolving judicial conflicts, as well as necessary in the system for determining praise, fault, reward, punishment, and guilt (Pojman, 2002, p. 3). The main goal and principle of ethics is to indicate that humans need to make decisions themselves and, while making these decisions, should not cave in to anyone or any authority. Ethics is all about conscious and responsible individuals living in a society (Pieper, 2012).

Ethics that steer the behavior of humans as social and cultural beings in individual and social relationships (Kolçak, 2013) necessarily put some of the requests people have not only in an individual but also a universal context (Russell, 1993, p. 159). Therefore, scientists have to be conscious of discharging their ethical responsibilities during the research process (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2009, p. 27).

Ethics, as a topic, is not confronted only in scientific studies; it is a phenomenon that includes the specific standards that most occupational fields should meet (Güler, Halıcıoğlu, & Taşgın, 2013, p. 369). From engineering to medicine and from law to teaching, almost all occupations have their own code of ethics (Aydın, 2012, p. 97). Research on ethics aims to investigate the extent to which these codes are adhered to.

Ethical issues in the field of education are more comprehensive and versatile, holding a qualification that requires all values systems to be reviewed. Many ethical values and principles exist that, on one hand, involve the relationships between educators and students, while on the other, involve the relationships among students. In the school setting, many unethical behaviors and violations of ethics codes are encountered in the field of education (Aydın, 2016, p. 101).

Investigating values over ethics in the educational sciences has been one of the primary issues studied in the field of educational administration since the beginning of the 21st century (Gümüşeli, 2006). In this context, one can say that investigating

studies on ethics in the field of education in Turkey is necessary in terms of determining tendencies. Studies conducted and the tendencies specified would enlighten and contribute to the literature of educational sciences and to the subject of ethics in the field of education. The purpose of this study is to investigate dissertations about ethics in the field of education in Turkey. These dissertations have been examined through the scope of analysis according to type, year prepared, university where conducted, research design, stages, and elements questioned in the education system.

This study was designed qualitatively, and the data used for the research has been analyzed using the document analysis method. This process of document analysis first searched for the term “ethics” among the titles of studies in the database of dissertations and theses registered in the [Council of Higher Education’s Thesis Center \(2017a\)](#). The data used in this study were obtained on February 27, 2017 from this search. As a result of the scan carried out in the research, 121 articles in total (108 master’s theses and 13 doctoral dissertations) on ethics that were available in the field of education were included in this study. The data gathered from these graduate theses were analyzed using the method of document analysis. Frequencies were calculated based on the themes specified in the findings of the research. Finally, the findings obtained from the data were then interpreted.

As a result of the search in the database of articles that are registered in the Council of Higher Education’s Thesis Center, 698 graduate theses were determined to have been prepared in 60 different fields at 99 different universities. In the field of education were a total of 121 theses, including 108 master’s theses and 13 doctoral dissertations on ethics. After the analyses, dissertations on ethics in the field of education were revealed to have been submitted at 42 different universities. However, according to the statistics on the official website of the [Council of Higher Education \(2017b\)](#), the 2015-2016 academic year had 193 universities, 160 social sciences institutes, and 38 educational sciences institutes, which indicates that many universities did not carry out any graduate dissertation studies on ethics in the field of education. In this context, one can infer that studies on ethics conducted at different universities will present different points of view for examining the existing research in this field.

According to the findings acquired from this study, the majority of articles (108) were revealed to be master theses, with only a few (13) being doctoral dissertations. By taking this difference into consideration, the topic of ethics in the field of education needs to be studied more comprehensively among doctoral dissertations.

Studies on ethics in Turkey were also indicated to vary in terms of the universities and departments where they were conducted; this clearly reveals the interdisciplinary characteristic of ethics ([Rasche, Gilbert, & Schedel, 2013](#)). The effects of globalization bring together some ethical problems ([Crane & Matten, 2007](#); [Poór et al., 2015](#)).

This condition increases the number of scientific studies that question ethics in an international context. In Turkey, the number of studies on ethics was found to have increased the most in 2002 from among the years 1998-2016.

According to the numerical distribution based on year, the first article on ethics was acknowledged to have been prepared in 1998, and the year with the greatest number of submitted articles is 2014 (19 articles). Additionally, the quantitative design was the most frequent design used in the papers, while the qualitative design and mixed design, which applies both quantitative and qualitative methods together, were used limitedly. However, ethical relativity does not necessarily mean that there is one correct way to impose the standards of others onto people (Lane, DiStefano, Maznevski, & Dietz, 2009). The condition that ethics cannot be naturally standardized, however, requires studies on ethics to be conducted using a mixed design because of the high relativity of data in questioning ethics. In order to realize the truth, varying the research design is suggested.

According to the numerical distribution based on fields, graduate papers on ethics in Turkey were found to be most frequently submitted in the fields of management and education. As a consequence, one can infer that questioning ethics is mostly necessary in the business and education life of Turkey. Cohen (2006) stated that the main purpose of education is not only to provide learning but also to gain social, emotional, and ethical competencies. Therefore, papers on ethics in the field of education are significantly important in terms of assessing and increasing the functionality of education and contributing to problem-solving.

When examining the numerical distribution of which educational stage has been investigated in terms of ethics in the field of education in Turkey, most research was revealed to have been conducted in the stage of primary school. Nevertheless, very few studies being submitted at the pre-school and higher education stages is surprisingly spectacular. The pre-school educational period in particular needs to be questioned profoundly with more studies. Moreover, more research on teacher candidates' acquirement of ethical values during the pre-service period is also needed within the higher education stage. Increasing the number of studies where academics are ethically questioned in the higher education stage can also be suggested.

The ethical elements that have been questioned in articles submitted in the field of education were: school administrators, teachers, students, teacher candidates, instructors, Ministry of National Education staff, education inspectors, training programs, and school climate. In this study, the most questioned ethical element in the dissertations prepared in the field of education was specified as school administrators. Most school administrators think they have proper ethical values and principles. However, the values and ethical principles they have adopted may be outdated or off-track (Çelik, 2003, p. 91). When considering that the principles of occupational ethics

are established on universal values, teachers are expected to behave in accordance with the ethical principles of whichever branch they are in or at whatever level they teach (Aydın, 2013, p. 58). Concordantly, the second ethical element most frequently questioned in the articles was teachers.

Other ethical elements questioned in terms of ethics in the dissertations apart from school administrators and teachers were found to be relatively few in the studies. Accordingly, some future studies can be expanded by examining school culture, the content of various programs, school administration styles, unethical forms of communication in educational organizations, undergraduate students, academic programs, and unethical implementations in higher education. One can say an increase in the number of graduate dissertations and theses on ethics will raise ethical consciousness and prevent unethical behavior in society.

Kaynakça/References

- Aydın, İ. (2012). *Yönetmelik, mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2013). *Eğitim-öğretimde etik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2016). *Akademik etik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bakıoğlu, A. & Levent, F. (2014). Türkiye'nin geleceği için önemli bir yatırım: Etik değerler eğitimi. *Yeni Türkiye Dergisi*, 10(58), 258–261.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell, E. (2003). *The ethical teacher*. Philadelphia, PA: Open University Press.
- Cohen, J. (2006). Social, emotional, ethical, and academic education: Creating a climate for learning, participation in democracy, and well-being. *Harvard Educational Review*, 76(2), 201–237.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research methods in education* (5th ed.). London, UK: Routledge/Falmer.
- Crane, A., & Matten, D. (2007). *Business ethics: Managing corporate citizenship and sustainability in the age of globalization*. New York, NY: Oxford University Press.
- Çelik, V. (2003). *Eğitimsel liderlik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., & Taşğın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (1. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gümüşeli, A. İ. (2006). Okul kültürü ve liderlik. *Artı Eğitim Dergisi*, 14.
- Haynes, F. (1998). *The ethical school*. London, UK: Routledge.
- Kolçak, M. (2013). *Meslek etiği* (2. basım). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Lane, H. W., DiStefano, J. J., Maznevski, M. L., & Dietz, J. (2009). *International management behaviour-leading with a global mindset* (6th ed.). New York, NY: John Wiley & Sons Ltd.
- Oxford Dictionary. (2017). *Ethics*. Retrieved from <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/ethics>
- Özlem, D. (2015). *Etik: Ahlak felsefesi* (4. basım). İstanbul: Nodos Kitap Yayınevi.

- Özmen, F. & Güngör, A. (2008). Eğitim denetiminde etik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 137–155.
- Pieper, A. (2012). *Etiğe giriş* (V. Atayman & G. Sezer, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Pojman, L. P. (2002). *Ethics, discovering right and wrong* (4th ed.). Belmont, CA: Wadsworth Group.
- Poór, J., Alas, R., Vanhala, S., Kollár, P., Slavic, A., Berber, N., ... Barasic, A. (2015). Idealism and relativism in ethics: The results of empirical research in seven CEE countries & one North European country. *Journal of East European Management Studies*, 20(4), 484–505.
- Rasche, A., Gilbert, D., & Schedel, I. (2013). Cross-disciplinary ethics education in mba programs: Rhetoric or reality? *Academy of Management Learning & Education*, 12(1), 71–85.
- Rosenthal, M., & Yudin, P. (1997). *Felsefe sözlüğü* (A. Çalışlar, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Russell, B. (1993). *Bilim ve din*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu. (2016). *Türk Dil Kurumu sözlüğü*. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.586a290d19d056.82024129 adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yükseköğretim Kurulu. (2017a). *Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tez merkezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Yükseköğretim Kurulu. (2017b). *Yükseköğretim istatistikleri*. https://istatistik.yok.gov.tr/yukseogretimIstatistikleri/2016/2016_T22.pdf adresinden edinilmiştir.